

ВІДГУК

офіційного опонента

на дисертацію **Кравчука Олександра Олександровича**
«Михайло Кречко як феномен діяльнісного універсалізму в хорovій
культурі України»,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
034 – Культурологія, галузь знань 03 – Гуманітарні науки

Актуальність теми дослідження

Актуальність обраної теми визначається необхідністю цілісного осмислення творчої біографії видатного представника хорovої культури ХХ століття, диригента, педагога, композитора, публіциста та громадського діяча — Михайла Кречка як представника національно зорієнтованої культурної дії, виразника стратегій культурного опору та прикладу діяльнісного універсалізму в українському хорovому мистецтві. У сучасних умовах — війни, гуманітарних викликів та процесів символічної деколонізації — аналіз багатогранної спадщини митця набуває особливого значення як чинник збереження й трансляції культурної пам'яті, підтримки національної ідентичності та продовження традиції. Дисертаційне дослідження заповнює наявну прогалину в системному культурологічному вивченні постаті М. Кречка як феномена діяльнісного універсалізму й відповідає сучасним суспільним запитам щодо переосмислення та репрезентації знакових постатей українського мистецтва у вітчизняному та міжнародному контекстах.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Метою дисертаційної роботи О. Кравчука є розкриття та обґрунтування феномена діяльнісного універсалізму Михайла Кречка у вимірі хорovої культури України. Зосередження уваги дисертанта саме на цьому аспекті визначає ключову предметно-методологічну орієнтацію дослідження, адже художня творчість не лише відображає, а й фіксує й інституціонує внутрішні

механізми культури, що дозволяють осмислювати й апробувати хор як феноменальне явище наукового пізнання.

Для досягнення поставленої мети дисертант окреслив низку завдань: здійснити аналіз стану наукової розробки проблеми та джерельної бази; обґрунтувати теоретико-методологічні засади з урахуванням сучасних аналітичних підходів і концептів; за допомогою біографічного методу простежити специфіку діяльнісного універсалізму М. Кречка; дослідити його диригентську спадщину як складову національної хорової культури; розкрити культуротворчі ініціативи митця у площинах диригентської, педагогічної, композиторської та публіцистичної практики; показати репрезентацію його постаті в сучасному культурно-мистецькому просторі.

Методологічну основу становить поєднання міждисциплінарного, системного, комплексного, феноменологічного та культурологічно-історичного підходів, що забезпечило цілісне й глибоке вивчення обраної проблеми. Використання загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, індукції, дедукції, абстрагування, порівняння, узагальнення) сприяло виявленню закономірностей досліджуваного явища, упорядкуванню джерельної бази та формуванню обґрунтованих авторських висновків.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна результатів дисертації О. Кравчука полягає у тому, що вперше постать Михайла Кречка осмислено як феномен діяльнісного універсалізму в українській хоровій культурі. Визначено його роль у збереженні національних традицій і розвитку хорового мистецтва, здійснено комплексне вивчення життєвого та творчого шляху митця. У роботі доведено існування «хорової школи» М. Кречка, виокремлено її основні педагогічні принципи, здійснено атрибуцію композиторської та публіцистичної спадщини. Важливим здобутком є введення до наукового обігу маловідомих архівних матеріалів, неопублікованих спогадів сучасників і рукописної спадщини митця з родинного архіву Н. Кречко.

У роботі удосконалено уявлення про місце М. Кречка як одного з провідних творців національної хорової традиції в умовах культурно-історичних трансформацій, а також підходи до розуміння його культурно-громадської ролі в професійному музичному середовищі.

Подальшого розвитку у дисертаційному дослідженні набули уявлення про діяльнісний універсалізм як багатовимірну модель творчої самореалізації особистості в українській культурі, дослідження хорового мистецтва України у зв'язку з біографіками провідних диригентів і композиторів, а також інтерпретація процесів розвитку національної хорової культури в період діяльності М. Кречка.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях

Основні положення, наукові результати та висновки дослідження дисертанта О. Кравчука висвітлені в 26 публікаціях, серед яких — 3 статті в наукових фахових виданнях України, 20 публікацій апробаційного характеру та 3 праці, що розкривають додаткові аспекти дослідження.

Практичне значення дисертаційного дослідження

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у можливості їх використання в освітньому процесі при викладанні культурологічних, мистецтвознавчих та музикознавчих освітніх компонент. Основні положення роботи можуть слугувати підґрунтям для подальших наукових досліджень у галузях культурології, біографістики, історії музичного мистецтва, хорової культури та української диригентської школи, зокрема київської хорової школи. Результати дослідження можуть бути використані при підготовці лекційних курсів, спеціальних тематичних дисциплін і семінарських занять у закладах вищої мистецької та гуманітарної освіти, а також під час вивчення історії української музики, національного культурного процесу та біографій видатних діячів культури. Матеріали дисертації також

можуть слугувати джерелом для популяризації творчості М. Кречка у науковому, мистецькому та просвітницькому середовищі.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності та відповідності встановленим вимогам

Структура та обсяг дисертації О. Кравчука зорієнтовані на досягнення сформульованих мети й завдань дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (187 найменувань), додатків. Загальний обсяг дослідження становить 212 сторінок, основного тексту — 158 сторінок. У Вступі дисертації аргументовано вибір теми, чітко окреслено мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження, новизну й практичну цінність отриманих результатів. Подано характеристику використаних методів, наведено дані про апробацію та публікації автора.

У першому розділі (с. 26–71 дис.) «Теоретико-методологічні засади дослідження» О. Кравчуком проаналізовано стан наукової розробки проблеми й джерельну базу. Доведено, що сучасні біографічні студії українських митців виходять за рамки суто академічних інтересів і набувають значення стратегічного завдання, пов'язаного зі збереженням національної ідентичності та історичної пам'яті. Актуальність теми пояснюється як внутрішніми соціокультурними потребами, так і зовнішніми викликами, зокрема агресією російської федерації, що загрожує матеріальній та нематеріальній культурній спадщині України. Розгляд постаті М. Кречка у вимірі діяльнісного універсалізму обґрунтовує доцільність застосування культурологічних концепцій — «культури пам'яті», «місць пам'яті», «діяльнісного універсалізму». Опора на напрацювання Б. Андерсона, Я. Ассман та А. Ассман, П. Нори, П. Рікера, О. Коменди надала дослідникові інструментарій для розуміння біографії митця як культурного тексту й елемента простору національної пам'яті. Джерельна база включає архівні матеріали родини М. Кречка, його публіцистику, аудіо- та відеозаписи, що

разом створюють вагомий корпус джерел для комплексного аналізу. Водночас підкреслено, що наявні праці вітчизняних науковців (О. Бенч-Шокало, Г. Карась, А. Лашенка, О. Лігус, Н. Кречко, М. Кравчука та ін.) висвітлюють лише окремі аспекти його життя і творчості, що зумовлює потребу в цілісному культурологічному дослідженні, реалізованому в цій роботі.

Другий розділ (с. 72–115 дис.) «Універсальна постать М. Кречка у просторі національного культуротворчого процесу» — показує митця як втілення діяльнісного універсалізму. Головним напрямом його творчості є диригентська практика, тоді як інші сфери лише підсилювали цілісність його постаті. Життєвий і професійний шлях подано за етапами — від закарпатського дитинства й навчання в Київській консерваторії до роботи з провідними хоровими колективами та педагогічної діяльності. Визначено ключових наставників митця (Ю. Костьо, П. Милославський, І. Паторжинський, Е. Скрипчинська-Верьовка, Г. Верьовка). Доведено, що під керівництвом М. Кречка хори досягали високого професійного рівня, що проявлявся у відчутті тембрової палітри, драматургії музичного твору та майстерній організації колективного звучання. Особливу увагу приділено його репертуарній політиці, що поєднувала українську народну пісенність, духовну музику, європейську класику й твори сучасних українських авторів.

У третьому розділі (с. 116–170 дис.) «М. Кречко в сучасній культурі та просторі національної пам'яті» — дисертантом висвітлено багатогранність діяльності митця в культурно-громадській, педагогічній, композиторській і публіцистичній площинах. Показано його вплив на формування потужної диригентсько-хорової школи, учні якої продовжують і розвивають започатковані традиції. Наголошено на основних принципах його педагогіки — наставництві, україноцентризмі, глибокому аналізу музичного матеріалу та формуванні хормейстерської культури. Композиторський доробок, зокрема численні обробки народних пісень і «Літургія Святого Іоанна Золотоустого», засвідчує гармонійне поєднання фольклорних традицій із сучасною хоровою практикою. Публіцистика М. Кречка охоплює спогади, культурологічні

роздуми, рецензії та тексти про сучасників. Автор дисертації переконливо довів, що у сучасному культурному просторі постать митця репрезентується через наукові дослідження, фестивалі й конкурси, педагогічну діяльність його учнів, виконання творів, збереження виконавських традицій та широку популяризацію в медіа.

Висновки (с. 171–176 дис.) є чітко структурованими, лаконічними, узгоджені із метою та завданнями роботи. Загалом, дисертація відповідає спеціальності 034 «Культурологія». Висновки та отримані наукові результати свідчать про здатність здобувача систематизувати, узагальнювати та критично оцінювати значні обсяги наукового матеріалу.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Попри загалом позитивну оцінку дисертаційної роботи, доцільно окремо зазначити деякі зауваження та зауваги, які можуть сприяти її подальшому вдосконаленню.

1. Доцільно розглянути більш системно соціокультурні та історичні умови закарпатського регіону у період становлення особистості М. Кречка, що впливали на розвиток хорової практики митця.
2. Для більш повного обґрунтування корисно було б порівняти «хорову школу» М. Кречка з іншими національними та міжнародними хоровими традиціями.
3. У питанні репертуарної політики М. Кречка із Закарпатським народним хором та хоровою капелою «ДУМКА» доцільним було б зробити порівняльний аналіз з іншими професійними хоровими колективами України.
4. У перспективі варто розширити частину дослідження, яка стосується культурно-громадської діяльності М. Кречка, а саме аналізу теле та радіопередач «Золоті ключі» та «Сонячні кларнети».

